atstumu nuo šlaito krašto suardyti. Toliau į slėnį, 12–19 m atstumu nuo šlaito krašto, virš pirminio žemės paviršiaus, kurį sudaro lengvas priemolis su smėliu, yra susiklostęs iki 50 cm storio pilko juodžemio sluoksnis. Nuo 18–19 m slėnio šlaitas 45° kampu leidžiasi R link. Čia užfiksuotas 1,4–2,1 m storio tamsiai pilko juodžemio sluoksnis. Jis aptiktas upelio slėnyje ir 4 m atstumu į R nuo Pirties ir Utenos gatvių sankryžos. Čia pirminis žemės paviršius (priesmėlis, molis) yra tik 80 cm gylyje. Atrodytų, kad tai senoji Vilkmergėlės upelio vaga. Pagal kelis buitinės keramikos fragmentus, rastus buvusios vagos užpylimo sluoksnyje, upelis savo vagą pakeitė XV–XVI a. Dabartinis upelio vagos P šlaitas buvo rastas 15 m į R nuo senvagės rytinio šlaito krašto. XIX–XX a. dabartinė upelio vaga buvo siaurinama, užpilant ją šiukšlėmis ir maišyta žeme.

Lietaus kanalizacijos trasoje nuo Kęstučio a. iki Vilkmergėlės upelio rasta labai mažai radinių. Didesniąją jų dalį sudaro XVII a. II pusės – XIX a. buitinės keramikos ir plokščių koklių šukės. Tik senvagės užpylime rastos kelios virimo puodų šukės, kurias galima datuoti XV–XVI a. Kitų radinių, kuriuos būtų galima susieti su Ukmergės piliakalniu, nerasta.

Pagal gautus 1999–2000 m. Ukmergės senamiesčio tyrinėjimų duomenis galima teigti, kad centrinėje jo dalyje yra išlikęs kultūrinių sluoksnių klodas, datuojamas XIV–XVIII a.

INVESTIGATIONS IN UKMERGĖ OLD TOWN DURING 1999–2000

The archaeological investigations in Ukmergė have been executed during the relaying of the road of the car traffic part and the engineering communication lines at Kęstučio square. During the investigations the deposit of the culture layers dated to the 14th–18th centuries was found as well as the flat and jar shaped tiles and household ceramics.

1999 M. TYRINĖJIMAI KAUNE, MUZIEJAUS G. NR. 11A

Algirdas ŽALNIERIUS

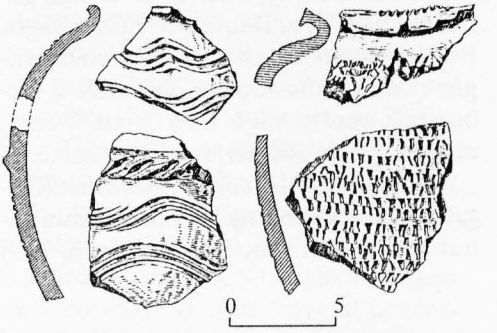
Tyrinėtas sklypas yra Kauno senamiesčio 3 kvartale, ant antros Nemuno ir Neries santakos terasos šlaito, Bernardinų vienuolyno teritorijos PR dalyje. Čia stovėjo vienuolyno ūkiniai pastatai.

Seniausios žinios apie tyrinėtą teritoriją yra iš XV a. II pusės. 1471 m. Kauno seniūnas S. Sūdvajaitis padovanojo bernardinų vienuoliams savo dvaro pastatus ir sodą, esantį Nemuno ir Neries santakoje, į P nuo Kauno pilies. Miesto ir vienuolyno teritoriją skyrė Bernardinų gatvelė, ėjusi nuo pilies fosos iki Nemuno. Iki XVIII a. II pusės jokių žinių apie ūkiniame kieme stovėjusius pastatus nėra. 1776 m. plane vienuolyno ūkinio kiemo PR kampe pažymėti bravoro ir arklidžių pastatai. 1999 m. tyrinėtoje teritorijoje to meto užstatymo nebuvo. 1845, 1860, 1870 m. vienuolyno planuose į Š nuo tyrinėtos vietos stovėjo greičiausiai medinis pastatas.

Archeologiniai tyrimai sklype buvo atliekami 1995 ir 1997 m., ištiriant 345 m^2 plotą. Tyrimų metu buvo nustatyta kultūrinių sluoksnių stratigrafija. Užstatymo raida datuotina XV–XIX a. Vienas įdomiausių radinių – 1997 m. rastos XVIII a. pradžios varpų liejimo krosnies liekanos su išlikusia nebaigta gaminti varpo forma (žr. *ATL 1994 ir 1995 metais,* V., 1996, p. 217–219; *ATL 1996 ir 1997 metais*, V., 1998, p. 436–439).

1998 m. pabaigoje – 1999 pradžioje, nugriovus menkaverčius pastatus, stovėjusius prie vienuolyno R tvoros, ardant pamatus bei betonines grindis, kartu buvo nukasta ir viršutinė kultūrinių sluoksnių klodo dalis. Todėl buvo nutarta giliausiose nukasimo vietose ištirti išlikusius seniausius kultūrinius sluoksnius, datuojamus XIV–XVI a. Archeologinių tyrimų metu buvo iškastos 3 perkasos ir ištirtas 68,7 m^2 plotas. Visos perkasos buvo iškastos prie vienuolyno R tvoros, labiausiai žemės darbų metu suardytoje vietoje. Dabartinio žemės paviršiaus H_{abs}27,54–27,80 m. Vykdant žemės darbus viršutiniai sluoksniai, datuotini XVII–XX a., buvo nukasti iki H_{abs}26,80–27,00 m lygio. Pirminį žemės paviršių sudaro oksiduotas priesmėlis, kurio H_{abs} yra 26,06–26,50 m. Kultūrinių sluoksnių klodo storis yra 1,10–3,20 m.

Seniausiais žmonių veiklos pėdsakais reiktų laikyti perkasų 2–3 R dalyje užfiksuotą 20 cm storio pilkai rusvos žemės sluoksnį l, primenantį ariamą žemę. Perkasos 2 vakarinėje dalyje yra susiklostęs 10–30 cm storio juodžemio, degėsių, skaldytų lauko riedulių sluoksnis 2. Lauko rieduliai apdegę, padengti suodžiais. Sluoksnyje gausu skaldytų gyvulių kaulų. Atrodytų, kad čia buvo pilamos virtuvės atliekos. Sluoksnyje rasta buitinės keramikos šukių, kurių didesnę dalį sudaro virimo puodai. Puodų šonai nuo petelių puošti štampuotų įkartėlių, banguotų linijų, įstrižų įbraukimų ornamentais (40 pav.). Tokio pat štampuoto ornamento šukių buvo rasta pirmosios Kauno pilies sluoksniuose, kur jos yra datuojamos XIV a. pirma puse, iki 1362 m. Kartu rastos šlifuoto, redukcinėje aplinkoje degto ąsočio šukės bei oksidacinėje aplinkoje išdegtos puodynės pakraštėlis. Pagal radinius šis sluoksnis klostėsi nuo XIV a. iki XV a., netoliese yra stovėję mediniai pastatai.

40 pav. Radiniai iš Kauno. *V. Trečiokienės pieš.*
Fig. 40. Finds from Kaunas.

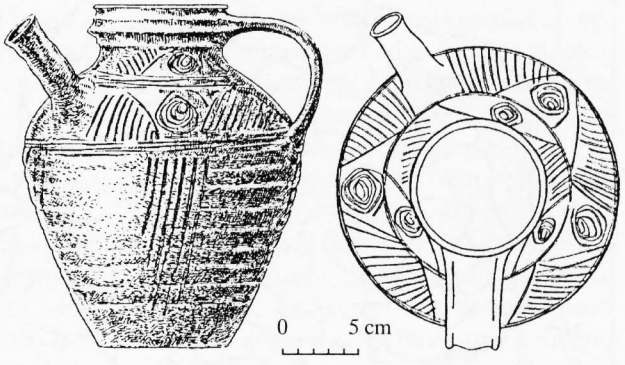
Seniausius kultūrinius sluoksnius dengia visame tyrinėtame plote užfiksuotas iki 55 cm storio oksiduoto su degėsių pėdsakais priesmėlio sluoksnis. Jis storiausias perkasų R dalyje ir plonėja V link. Atrodytų, kad žemė iškasta ir paskleista vykdant žemės darbus į R nuo tyrinėtos teritorijos, ne vėliau kaip XV a. pradžioje.

Perkasoje l apie 5 m pločio ir 2,4–2,5 m gylio duobė iškasta nuo priesmėlio paviršiaus. Ištirta tik V jos dalis, nes R dalis yra už mūrinės vienuolyno tvoros.

Duobės dugne rastas 2–3 cm storio juodžemio ir degėsių sluoksnelis, kuriame rastą buitinę keramiką galima datuoti XV a. Dėl neaiškių priežasčių duobė buvo užpilta 80–85 cm storio priesmėlio su degėsiais sluoksniu. Pati duobė susiaurėjo iki 3,8 m, gylis sumažėjo iki 1,5 m. Toliau naudojant duobę susidarė iki 5 cm storio juodžemio ir degėsių sluoksnis. Jo paviršiuje rasta sumestų plokštinių čerpių šukių, plytgalių. Buitinės keramikos šukės nesiskiria nuo apatinės duobės dugne rastų radinių ir datuojamos tuo pačiu laikotarpiu. Duobės paskirtis lieka neaiški. Atrodytų, kad R jos gale buvo kūrenama ugnis. Galbūt duobė yra susijusi su maisto gaminimu, nes jos abiejų etapų dugno sluoksniuose rasta daug virimo puodų šukių. Nors negalima atmesti galimybės, kad duobė buvo naudojama ir kitiems ūkiniams reikalams, susijusiems su ugnimi, o čia dirbę žmonės tiesiog šildėsi maistą. Jeigu vienuolyno ribos nesikeitė nuo jo įkūrimo, tai ši duobė, išeinanti už vienuolyno teritorijos ribų, priskirtina ne vienuolynui, o iki jo įkūrimo čia gyvenusių žmonių veiklai ir datuotina XV a. viduriu.

Perkasos 3 PV kampe buvo aptikta XV a. II pusės šiukšlių duobė, kurioje rasta daug buitinės keramikos šukių. Išskirtinis radinys – redukcinėje aplinkoje degtas, geometriniu raštu puoštas ąsotis, skysčio išpylimui turintis apvalų vamzdelį. Toks ąsotis Kaune rastas antrą kartą (41 pav.).

XVI a. sluoksniuose rasta įvairios buitinės keramikos, puodynių ir plokštinių koklių. Retas radinys – iš smiltainio pagaminta spalvoto metalo liejimo formos, kurioje buvo liejami puošimo apkalai, pusė.

41 pav. Ąsotis. *V. Trečiokienės pieš.*
Fig. 41. Jug.

Tyrinėta Bernardinų vienuolyno ūkinio kiemo dalis buvo apgyvendinta jau XIV a. I pusėje. Intensyvi ūkinė veikla joje nenutrūko iki pat mūsų dienų.

INVESTIGATIONS IN KAUNAS, AT MUZIEJUS STREET 11A IN 1999

In Kaunas Old Town in the 3rd block on the slope of the second confluence of Nemunas and Neris, in the south-east part of the Bernardine monastery, the area of 68.7 m^2 was investigated. It contained the cultural layer of 1.10–3.20 m thick, which was dated to the 14th–16th centuries. The culture layer contained the household pits, ceramics, tiles and metal casting moulds.